

אבות תקנום

תמצית סוגיות ה"דף היומי"

מתוך "דרך ישרה" מסכת תענית

דפים י - יח, פרשת חקת

דרך ישרה תמצית הדף

דף י"ב

*שני רעבון. *תענית יחיד.

- א. אם עבר זמן רביעה שניה ולא ירדו גשמים היחידים מתחילים להתענות ואלו תלמידי חכמים, ומייתי דיני שני רעבון 1. המהלך בדרך אל יאכל יותר משני רעבון והטעם משום מעיינא או מזוני ואיכא בינייהו המהלך בספינה או מכפר לכפר, ומייתי שיעקב אמר לבניו אלא תרגזו בדרך וזהו שלא יעיינו בהלכה ושלא יפסיעו פסיעה גסה ושיכנסו לעיר בעוד שהחמה זורחת. 2. המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה שנאמר ברעב פדך ממות. 3. אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון, שנאמר וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב, אבל חסוכי בנים מותרים לשמש. 4. בזמן שישראל שרויין בצער צריך לצער עצמו עם הציבור כמו שמשא רבינו ישב על אבן, ומי שפורש שני מלאכי השרת שמלויים את האדם מניחים ידיהן על ראשו ואומרים שלא יראה בנחמת הצבור, ואם הולך לביתו ואומר שלום עלי נפשי כתיב אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותון והרשעים גורמים למות הצדיק, ומעידין באדם קורות ביתו מלאכי השרת נשמתו ואיבריו.
- ב. דיני תענית יחיד 1. מי שהתענה על צרה ועברה ממשיך להתענות וה"ה ההולך ממקום שלא מתענים למקום שמתענים וכן איפכא, ואם שכח ואכל אסור להמשיך לאכול ולא יתראה בפני הציבור בטובתו. 2. היושב בתענית לשמואל נקרא חוטא כדאשכחן גבי נזיר שציער עצמו מן היין ולאידך זה משום שנטמא, ולר"א אם יכול לצער את עצמו נקרא קדוש בק"ז מנזיר שפורש רק מיין ולאידך קאי על שערן, ולר"ל נקרא חסיד שנאמר גומל נפשו איש חסד, ות"ח אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים. 3. יחיד שקיבל עליו תענית אפילו שאכל ושתה כל הלילה מתפלל למחרת תפילת תענית, משא"כ אם לן בתעניתו דאף שאפשר להתענות לשעות ולהתפלל תפילת תענית מיהו את שעות הלילה לא קיבל עליו מעיקרא. 4. כל תענית בלא שקיעת החמה אינה תענית, והא דאמרינן שאנשי משמר מתעניין ולא משלימין זה בכדי לצער עצמן עם הצבור וכן תשעה באב שנדחה ליו"ט של קרבן עצים דמשפחת ראב"צ, והא דאמר רבי יוחנן אהא בתענית עד שאבוא לביתי עשה בכדי להשמט מבי נשיאה. 5. תענית שלא קיבל עליו מבעו"י אינה תענית ודומה למפוח מלא רוח, ומקבל עליו לרב במנחה ולשמואל בתפילת המנחה ופליגי האם גרסינן יאסר או ייסר עצמו. 6. בלילה שלפני התענית יכול לאכול לרבי עד שיעלה עמוד

השחר ולראב"ש עד קרות הגבר, ואמרינן לאביי אם גמר סעודתו וסילק אינו אוכל ולרבא אם ישן אינו אוכל משא"כ במתנמנם. 7. מי שמקבל עליו תענית יחיד צריך להזכיר זאת בקבלתו ואם לאו אסור בנעילת הסנדל דחיישינן שמא קיבל עליו תענית צבור, והיו שהלכו עם מנעל שאין לו שוליים או החליפו של ימין לשמאל, ורבנן דבי רב אשי נעלו כדרכם דסברי אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד. 8. לרב לווה אדם תעניתו ופורע ולשמואל לל"ק א"צ כיון שקבל עליו להצטער וסגי ולל"ב פשיטא דהוי כנדר, אבל תענית חלום צריך בו ביום ואפילו בשבת ואח"כ עליו להתענות על כך. 9. דף יג, הזכרת עננו לרב יהודה בין גואל לרופא ולרב יצחק בשומע תפילה כיון שיחיד אינו קובע ברכה לעצמו וכן הלכה, והא דאמרינן שיחיד בתענית מתפלל שמונה עשרה וצבור תשע עשרה לרב יהודה זהו יחיד שקבל עליו תענית צבור ש"מ דיחיד קובע ברכה לעצמו, ולרב יצחק איירי בשליח צבור ובשלוש ראשונות שאין בהם עשרים וארבע ברכות.

סדרה יג-יד

*תעניות הציבור. *רחיצה בחמין. *רבי אליעזר. הדרין!

א. דיני תעניות הציבור 1. סדר התעניות: לאחר זמן רביעה שניה היחידים מתענים שלש תעניות, אח"כ כל הצבור מתענים שלש ראשונות ואוכלים משחשיכה, אח"כ שלש שניות אוכלים רק מבעו"י ואסורים ברחיצה, ואח"כ שבעה תעניות שבהם מתריעים ונועלין את החנויות, עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובשמחה כנוזפין למקום והיחידים מתענים עד שיצא ניסן. 2. האיסור ברחיצה סיכה נעילת הסנדל ותשה"מ משום שיש בהם תענוג, ואסורים במלאכה אף שהיא צער להו"א שנאמר קראו צום קדשו עצרה דהוי בעצרת וקשיא א"כ אף בשלשת הראשונות יתחילו מהערב, אלא דומיא דאסיפת זקנים. 3. סדר היום, בחציו הראשון מעיינים במילי דמתא, רביעית היום קוראים בס"ת והפטרה, ובשאר הזמן מבקשים רחמים שנאמר ואפרשה כפי אל ה'. 4. הזכרת כ"ד ברכות בשמו"ע, לכו"ע בשבע אחרונות מזכיר ובשלוש הראשונות אין מזכיר, ובאמצעיות מייתי דמזכיר והא דאמרינן אין בין ראשונות לאמצעיות אלא עשיית מלאכה דחי תנא ושייר או דאיירי באיסורא ולא בתפילות או דאף באמצעיות אינו מזכיר, והא דאמרינן אין בין אמצעיות לאחרונות אלא התרעה תנא ושייר כ"ד ברכות כמו דשייר תיבה ודחי דלעולם מזכיר והברכות הזכרו בפרק הבא. 5. עוברות ומניקות מתענות רק באמצעיות ולא בראשונות משום דקילי ולא באחרונות כיון שהם מרובין. 6. בשבע האחרונות מתריעין לכו"ע בשופרות וכמו דאמרינן אין מתריעין אלא צועקין, ופליגי אם גם בשופרות וכמו דאמרינן שמתריעין בשבת על עיר שהקיפה גייס. 7. אם גזרו י"ג תעניות ולא נענו, על גשמים אין מוסיפין ועל שאר פורעניות פליגי האם ג"כ אין מטריחין על הציבור או שמתענים והולכים עד שיענו מן השמים, וטעמא דגשמים משום שיצא זמנה של רביעה. 8. מקום שצריכים גשם בתקופת תמוז כגון נינוה פליגי האם בזמן הזה הכל לפי השנים המקומות והזמן ולכן שואלים בברכת השנים או דהוו כיחידים ושואלים בשומע תפילה וכן הלכה. 9. בשבע אחרונות נועלין את החנויות אבל בשני מטין עם חשיכה ומותר לפתוח אם יש לו שני פתחים או שיש לו איצטבא כנגד הפתח, ובחמישי פותח כל היום מפני כבוד השבת.

ב. איסור רחיצה בתענית צבור רק בחמין, ובאבל ותשעה באב לרב חסדא אסור אף בצונן וכן הלכה ולרבא צונן שרי כמו בשר ויין ולאידך הוי לפכוחי פחדיה. והשמועות 1. מזה שנועלין את המרחצאות ש"מ שהאיסור רק בחמין, וליכא למידחי דא"א לסכור את הנהרות דהראיה משום שכבר נכתב דאסור ברחיצה. 2. חייבי טבילות טובלין כדרכן בתשעה באב ש"מ דבלאו הכי אף

רחיצת צונן אסורה, ודחי דלמא בחמי טבריא. 3. לר"ח סגן הכהנים כדאי בית אלוקינו לאבד עליו טבילה פעם אחת בשנה ש"מ דאף בצונן אסור, ודחי דלמא במקום שאין בו צונן. 4. בתענית ומנודה ואבל איכא איסור מלאכה ביום ולא בלילה, נעילת הסנדל בעיר ולא בדרך, ורחיצה למעט פניו ידיו ורגליו ש"מ דאסור אף בצונן כאבל, ודחי דדומיא דאבל קאי אשאר. 5. ר"י בן חנינא רחץ בצונן בשבעה על מות בניו, דחינן דהתם תכפוהו אבליו שמותר להקל שערו בתער ולכבס כסותו במים. 6. בוגרת אינה רשאה לנוול את עצמה בימי אבל אביה ומשמע דנערה רשאית וזהו בצונן, ודחי בכיחול ופרכוס.

דברי רבי אלעזר 1. אדם חשוב אינו רשאי ליפול על פניו אא"כ נענה כיהושע בן נון. 2. אדם חשוב אינו רשאי לחגור שק אא"כ נענה כיהורם בן אחאב. 3. משה ואהרן נענו בנפילתם על פניהם, ויהושע וכלב אף בקריעת בגדיהם. 4. לעת"ל מלכים בקימה ושרים אף ישתחוו לישראל. 5. צדיקים לאורה וישרים לשמחה.

הלכן עלך פרק קמח' דתענית!

פרק שני – סדר תעניות כ"ל

צ"ח טו י"ח

*תפילת תעניות האחרונות. *דיני הכהנים ובוה"ז. *מגילת תענית. הדרן!

סדר תפילת התענית בשבע אחרונות 1. מוציאים את התיבה לרחוב העיר ונותנים אפר מקלה ע"ג התיבה ובראש הנשיא ואב"ד משום דהמתבייש מאחרים איכא עגמת נפש טפי וכל אחד נותן בראשו במקום תפילין, ואף דבקלקלה מתחילים מן הקטן זהו חשיבות עבודת שראויים לבקש רחמים. 2. הטעם: יוצאים לרחוב להתבזות בפרהסיא או שהגלות מכפרת, מוציאים את התיבה שכלי צנוע נתבזה בעוונתו, מתכסים בשקים דחשובים כבהמה, נותנים אפר מקלה ע"ג התיבה דבכל צרתם לו צר, ואפר בראש כל אדם שחשובים כאפר או להזכיר זכות יצחק, ויוצאים לבית הקברות שחשובים כמתים או שיבקשו רחמים. 3. אומר דברי כיבושין זקן או חכם או אדם של צורה, אחינו לא שק ותענית גורמים אלא תשובה ומעשים טובים וכמו שמצינו באנשי נינוה דכתיב וירא האלוקים את מעשיהם. ומייתי שהם אסרו את הוולדות בנפרד מהאמהות ואמרו לה' שירחם עליהם, וצדיק נדחה מפני רשע, ואפילו מי שגזל מריש ובנאו בבירה מקעקע את הבירה כולה והחזירו לבעליו. 4. תכונות היורד לפני התיבה: מטופל בילדים ואין לו לפרנסס, יש לו יגיעה בשדה, ביתו ריקם משם רע בילדותו, פרקו נאה, שפל ברך, מרוצה לעם, יש לו נעימה וקולו ערב, בקי לקרות בתנ"ך ולשנות במדרש הלכות ואגדות ובקי בכל הברכות כולם, אבל על ש"ץ שאינו הגון נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה. 5. איכא כ"ד ברכות ע"י שמוסיפים שש ברכות: זכרונות, אל ה' בצרתה לי, אשא עיני, ממעמקים קראתיך, תפילה לעני, ולר"י אומרים זכרונות ושופרות רק בר"ה ויובל ומלחמה ולא בתענית אלא אומר רעב כי יהיה בארץ ועל דברי הבצרות. 6. חתימת הברכות: מאריך בגואל ישראל וחותם מי שענה את אברהם בהר המוריה בא"י גואל ישראל, אבותינו על ים סוף זוכר הנשכחות, יהושע בגלגל שומע תרועה, שמואל במצפה שומע צעקה, אליהו בהר הכרמל שומע תפילה וי"א צעקה, יונה ממעי הדגה העונה בעת צרה, דוד ושלמה בירושלים המרחם על הארץ וי"א משפיל הרמים. 7. במקדש לא עונים אמן שנאמר ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהילה, אלא אומר ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל ועונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וחזן הכנסת אומר תקעו בני אהרן תקעו

ובברכה הבאה הריעו בני אהרן הריעו. 8. אין גוזרין תענית בתחילה ביום חמישי כדי שלא להפקיע את השערים, וזהו בראשונות לכו"ע ובשניות ת"ק שרי ורבי יוסי אוסר. 9. אין גוזרין תענית בר"ח חנוכה ופורים ואם התחילו אין מפסיקין, והתחלה היא לרבי אבא שלש ולרבי אסי אחת, ולר"מ מודה ר"ג שאין משלימין ולחכמים מתענה ומשלים וכן הלכה.

דיני הכהנים בזמן ביהמ"ק ובזמן הזה. 1. בתעניות הגשמים לרבי יהושע בראשונות אנשי משמר מתענין באמצעיות אנשי משמר משלימין ובית אב מתענין ובאחרונות תרוייהו משלימין, ולחכמים בראשונות תרוייהו לא התענו בשניות רק אנשי משמר התענו ובאחרונות אנשי משמר משלימין ובית אב מתענין. 2. אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות ולא בימים כיון שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב צריכים לסייעם, ואנשי בית אב אסורים לשתות אף בלילה מכיון שעסוקים תמיד בעבודה. 3. בזה"ז כהן שיודע מתי משמרת בית אב שלו אסור רק באותו היום, ואם מכיר רק משמרתו אסור בכל אותו השבוע, ואם אינו מכיר ויודע שבתו אבותיו קבועים אסור לשתות יין כל השנה, ולרבי כל הכהנים אסורים בשתיית יין לעולם אלא שתקנתו קלקלתו. 4. אנשי משמר ומעמד אסורים לספר ולכבס כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהם מנוולים, אבל בחמישי מותרין מפני כבוד השבת. 5. זמן התספורת, מלך בכל יום שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך, כה"ג בכל ערב שבת מפני שמשמרות מתחדשות, וכהן הדיוט אחת לשלושים יום שנאמר ופרע לא ישלחו וילפינן בגז"ש פרע מסתם נזירות. 6. בזה"ז כהנים מותרים לשלח פרע, ואף לרבנן דאסרי בזה"ז לשתות יין מיהו בתספורת לא גזרו כיון שיכול להסתפר משא"כ בשותה יותר מרביעית דלא מהניא ליה שינה, או דגזרו בשתויי יין משום דמחלי עבודה משא"כ פרועי ראש ואמרינן דתרוייהו במיתה בידי שמים.

אמרינן במשנתנו כל יו"ט הכתוב במגילת תענית לפניו אסור ולרבי יוסי אף לאחריו, ושלא להתענות לאחריו מותר ולרבי יוסי לפניו אסור ולרבי יוסי אף לאחריו, והימים במגילת תענית ודיניהם 1. מר"ח עד שמיני בניסן הוקם התמיד ואסור בהספד, ואף שר"ח הוא יו"ט קאמר מר"ח כדי לאסור את שלפניו דשייכא רק בדרבנן ולא בדאורייתא דא"צ חיזוק. 2. משמיני בניסן עד לסוף חג הפסח הוקם חג השבועות ואסור בהספד וקמ"ל לאסור יום שלאחריו, ואיצטריך למימר פעמיים ר"ח ניסן כדי שאם יבטלו אחד מהם ישאר השני. 3. כ"ח אדר באה הבשורה שנתבטלו הגזירות על התורה מילה ושבת ע"י שנטלו עצה ממטרוניתא שאמרה הפגינו בלילה ותאמרו שאתם אחים, ואף שכ"ט אדר הוא יום לאחר כ"ח איצטריך למימר משום שהוא יום לפני ר"ח ניסן בחודש מלא, או דמכיון שניתן בין שני ימים טובים אסור אף בהספד ולא רק בתענית, או אם אחד יתבטל. 4. רבי יוחנן פסק כרבי יוסי ומקשינן מסתם משנה דאף שהקדימו מקרא מגילה ליום הכניסה מותר בהספד ותענית, ומפרשינן דלא איירי בי"ד וט"ו כיון שנכתב בכדי לאסור פרוזים בט"ז ומוקפין בי"ד, וי"ג הוי יום ניקנור וי"ב יום טוריינוס אלא בי"א ש"מ דשרי ביום שלפניו ודלא כרבי יוסי, ודחינן שיום טוריינוס התבטל משום שנהרגו בו שמעיה ואחיה. 5. י"ג ניסן יום ניקנור שהיה אחד מאפרכי יוונים שבכל יום הניף את ידו על יהודה וירושלים ואמר אימתי תפול בידי וארמסנה, וכאשר גברה מלכות חשמונאי קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים לנקמה. 6. י"ב אדר יום טוריינוס שהרג את פפוס ולוליינוס ואמר להם אם אתם מעמו של חנניה מישאל ועזריה שה' יצילכם ממני, וא"ל שהם היו צדיקים וראויים לעשות להם נס ונבוכדנאצר היה מלך הגון לנס ואנחנו נתחייבנו הריגה למקום והרגן, ולא זז משם עד שבאו דיופלי מרומי ופצעו את מוחו בגזירין.

הלכן עלך פרק שני!

שאלות להזרה ושינון

- דף י- יב
א. דיני שני רעבון (4)
ב. דיני תענית יחיד (9)
דף יג- יד
א. דיני תעניות הציבור (9)
ב. המח' באיסור רחיצה בתע"צ בחמין, והשמועות (6)
- ג. דברי רבי אליעזר (5) הדרן!
פרק שני - סדר תעניות כיצד
דף טו- יח
א. סדר תפילת התענית בשבע אחרונות (9)
ב. דיני הכהנים בזמן ביהמ"ק ובזמן הזה (6)
ג. היו"ט שבמגילת תענית ודיניהם (6) הדרן!

הושלמה סדרת "דרך ישרה" על כל הש"ס! יצאו לאור בס"ד מסכתות:

מכות שבועות	יבמות	ברכות עם מהודרין בפ"ך.
עבודה זרה הוריות	כתובות	שבת מהדורה חדשה.
מחודרין בפ"ך	נדרים	עירובין
זבחים	נזיר סוטה	פסחים
מנחות	גיטין	שקלים ר"ה
חולין	קידושין - עם תורתך שעשועי,	יומא
בכורות עם הקדמות ומושגים	סימני הדרף, ותוספתא	סוכה
ערכין-תמורה	בבא קמא	ביצה תענית
כריתות-מעילה	בבא מציעא	מגילה-פורים עם מדרש,
נדה	בבא בתרא א-ב	תוספתא, ותמצית מחיר יין לרמ"א
	סנהדרין א-ב עם "יש סדר	מו"ק חגיגה
	לגמרא" ותמצית כל המסכתא.	

ניתן להשיג: בטל' 054-8479220, ת.ד. 5053 בני ברק, yesodot100@gmail.com מחיר: 5 ₪.

חיבורים נוספים מבית "דרך ישרה":

נשיח בחוקין 1270 מצוות לפי כל השיטות של מוני תרי"ג המצוות.	שירת ישראל - סוגיות מסכת ב"ק.	באהבת תשגה תמיד - שיחות באהבת תורה ודרכי זכירתה מהגאון רבי בונים שרייבר שליט"א.
בחקותין אשתעשע - על תרי"ג מצוות, לשיטת בה"ג ואזהרות ר"ש אבן גבירול.	קיצור חודים מנוקד ומסודר.	איזוהי דרך ישרה - כיצד ללמוד לשנן ולזכור, עם הכנה למסכת מכות.
עתים לתורה - לוחות ללימוד יומי לכל יהודי, עם הרב מרדכי גנוט שליט"א.	קיצור אלשין רות	הקדמות ומושגים - סדר קדשים, ובקרוב בס"ד על סדרי זרעים וטהרות.
	קיצור אלשין אסתו	
	קיצור אלשין איכה בקרוב בס"ד על שה"ש וקהלת.	

ניתן להצטרף לקהל הקוראים,

ולקבל את העלון במייל
לפרטים תגובות והערות:
yesodot100@gmail.com

~90~

המערכת